

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Role Ruské federace v syrské občanské válce

Martin Dvořák

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a britsko-americká studia

Bakalářská práce

Role Ruské federace v syrské občanské válce

Martin Dvořák

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Ponížilové, PhD. za čas, který mi věnovala během konzultací tématu práce, a především za její užitečné rady a připomínky. Dále bych rád poděkoval řediteli Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích Mgr. Ivo Karešovi a mému dědovi Ing. Miloslavu Pichrtovi, kteří mi pomohli s rešerší zdrojů. Za korekturu a konečnou pravopisnou úpravu bych tímto také rád poděkoval mé přítelkyni Kateřině Bílkové, mojí matce Romaně Dvořákové, mému strýci Ing. Lukáši Pichrtovi a mým přátelům Ing. Michalu Pavlatovi, Ing. Janu Valešovi.

Obsah

Úvod.....	2
1 Motivace Ruska pro účast v syrské občanské válce	5
2 Nástroje Ruské federace použité v syrské občanské válce	9
3 Další aktéři syrské občanské války ve vztahu k Rusku	27
Závěr	34
Seznam literatury	37
Resumé	43

Úvod

V roce 2011 se v oblasti Arabského poloostrova a severní části Afriky zvedla vlna nepokojů, které dnes označujeme termínem „arabské jaro“. Jedním z důsledků arabského jara je i občanský konflikt v Sýrii, kde se kromě vládních sil Bašára Asada a povstaleckého hnutí opozice angažuje mnoho dalších aktérů. Několik z nich řadíme k regionálním, ale i k světovým mocnostem. Jedním z nich je i Ruská federace (dále jen Rusko).

Již od dob carského Ruska bylo zjevné, že Rusko touží po vlivu v oblasti Blízkého východu. Spojenectví se Sýrií Rusku tyto ambice bezesporu do určité míry naplnilo. Sýrie je díky přímému přístupu ke Středozemnímu moři pro Rusko strategicky velice důležitá, a to nejen proto, že se zde nacházejí ruské námořní a letecké základny. Rusko tak hraje významnou roli v tomto konfliktu. Otázkou je, zda role Ruska v tomto konfliktu není jednou z nejdůležitějších.

Že je otázka zapojení Ruska do syrské občanské války aktuálním a důležitým tématem lze vyčíst z mnoha mediálních a odborných zdrojů, které se pozicí a vlivem země v tomto konfliktu zabývají. Za důležitý výzkum pro moji práci považuji publikaci Setha G. Jonese (2017). Seth G. Jones je ředitel Mezinárodního bezpečnostního programu a ředitel projektu Transnational Threats v Centru pro strategická a mezinárodní studia (CSIS)¹. Za důležitého autora považuji také profesora Oskara Krejčího (2017), který se dlouhodobě zajímá o ruskou geopolitiku. Dalším významným autorem je Anton Lavrov (2018), který často publikuje vojenské analýzy. A v neposlední řadě bych také rád zmínil Zvi Magena (2018), bývalého izraelského velvyslance. Jeho publikace se často zabývají vztahem Ruska a Izraele, potažmo Izraele a jeho aktivitami v Sýrii.

Téma je z pohledu České republiky zajímavé především proto, že Rusko je vnímáno státy Severoatlantické aliance (dále jen NATO) jako jedna z hlavních bezpečnostních hrozeb. Pro bezpečnost České republiky podle arm. gen. v. v.

¹ Centre for Strategic and International Studies.

Petra Pavla patří mezi hrozby vůbec největší (ČTK, 2018). Proto je v konfliktu těchto rozměrů bezesporu klíčové sledovat chování Ruska nejen po stránce politické, vojenské, ale i ekonomické. V té spatřuji největší mezery dosavadního výzkumu syrské občanské války, neboť významnější ekonomické pakty mezi Ruskem a Sýrií byly uzavřeny teprve nedávno. Dalším důvodem, proč zkoumat vliv Ruska na syrskou občanskou válku, je spojen s výrokem ruského premiéra Dimitrije Medveděva (cit dle Sanchez – Robertson – Melvin, 2016), který označil vztahy Ruska a Západu ve spojitosti se Sýrií za „*novou studenou válku*“. Výrok ruského premiéra nám tedy říká, že došlo k významnému ochlazení vztahů mezi USA a Ruskem. Významné je to především proto, že studená válka, která se odehrávala v druhé polovině minulého století, úplně změnila povahu mezinárodního systému.

Cílem této práce je zjistit, jakou roli hraje Rusko v syrské občanské válce ve výzkumném období od roku 2011 do roku 2020. V práci se chci zabývat následujícími otázkami: Jaká byla ve zkoumaném období motivace Ruska angažovat se v syrské občanské válce? Jaké nástroje zahraniční politiky Rusko použilo k prosazení svých zájmů v tomto konfliktu? Jak ruské zapojení v syrské občanské válce dopadlo na samotný konflikt? Čeho Rusko v konfliktu dosáhlo? Jedná se o nový zástupný konflikt mezi Ruskem a USA, který by se dal popsat jako „*nová studená válka*“?

Rok 2011 jsem zvolil jako počátek výzkumného období, protože v tuto dobu začaly občanské nepokoje napříč arabskými zeměmi označované termínem *arabské jaro*. Tyto nepokoje pak v Sýrii v daném roce vyústily až v občanskou válku. Rok 2020 jsem stanovil jako konečný pro výzkumné období mé práce proto, aby závěry byly co nejaktuálnější.

Pro pochopení ruských zájmů v Sýrii je nutné analyzovat ruskou zahraniční politiku v oblasti Sýrie. Nejprve tedy definuji ruské cíle zahraniční politiky v Sýrii a poté představím jednotlivé nástroje užívané ruským režimem pro prosazení svých zájmů v oblasti. Nakonec budu schopen říct, čeho Rusko

dosáhlo a jaké dopady jeho angažovanost měla na samotný konflikt. Práci rozdělím celkem do tří kapitol. V první kapitole nastíním historicko-politické pozadí ruských zájmů v Sýrii. Na základě těchto informací vysvětlím motivace Ruska pro účast v konfliktu a definuji cíle ruské zahraniční politiky v Sýrii. Ve druhé kapitole představím zahraničněpolitické nástroje, které Rusko použilo k prosazování svých zájmů v Sýrii. V poslední kapitole detailně rozeberu jednotlivé aktéry, které ve vztahu k ruským aktivitám v syrské občanské válce považuji za důležité, a následně prozkoumám jejich vzájemné střety zájmů. V závěru shrnu nejpodstatnější informace z každé kapitoly a odpovím mimo jiné na zásadní otázku – čeho Rusko ve válce dosáhlo. Na základě této odpovědi pak vysvětlím význam ruské participace v syrském občanském konfliktu.

1 Motivace Ruska pro účast v syrské občanské válce

Motivace Ruska jsou nutné podle mne popsat především ve dvou rovinách. Za prvé Rusko má motivaci angažovat se v Sýrii z hlediska historického, neboť Sýrie je ruským spojencem prakticky od začátku studené války. Za druhé Moskva se chopila příležitosti, kterou nabízela syrská občanská válka, aby uspokojila vlastní geopolitické ambice a zajistila si tím vlastní bezpečnost.

1.1 Politicko-historický kontext rusko-syrských vztahů

Přestože se ve své práci chci výhradně zaměřit na období samotné občanské války, pro pochopení celého kontextu práce je nutné alespoň stručně vysvětlit politicko-historický kontext rusko-syrských vztahů, jejichž počátek jde v podstatě ruku v ruce se vznikem samostatné Sýrie.

V roce 1946 poskytl Sovětský svaz materiální vojenskou podporu nově vzniklé syrské armádě, což prakticky znamenalo počátek nadstandardního partnerství Moskvy a Damašku. Přestože zprvu Sýrie nebyla Sovětským svazem vnímána jako nejdůležitější spojenec na Blízkém východě, byla pro Moskvu strategicky důležitá (Jones, 2020: 9). Proto se Sýrii dostávalo postupně čím dál větší ekonomické a vojenské podpory z Moskvy. Pro obě strany byl především významný export zbraní do Sýrie ze států východního bloku (v čele se Sovětským svazem).

Prvním významným milníkem pro kontext mé práce je rok 1970, kdy se v Sýrii dostal k moci Háfiz Asad. Vzájemná spolupráce byla utužena v následujícím roce, kdy Sovětský svaz získal námořní základnu ve městě Tartús (tamtéž: 9), která poskytla Sovětskému svazu přímý přístup do Středomoří. Ruské lodě už tedy nemusely proplouvat Bosporskou úžinou až do Černého moře. Základna ve městě Tartús je dodnes hlavní baštou ruských sil na Blízkém východě. V roce 1970 taktéž došlo k podepsání obchodní dohody o dodávkách zbraní ze zemí východního bloku do Sýrie.

Po nástupu Gorbačova došlo ke změně v zahraniční politice, kdy se Moskva zaměřovala především na vnitropolitické záležitosti, a tudíž ruský zájem o oblast Blízkého východu značně ochabl. Díky migraci ruských Židů do Izraele se postupně Moskva snažila o sblížení s Izraelem (Malashenko, 2013: 5). Tuto skutečnost Sýrie vnímala samozřejmě negativně. Současně nedostatečná ekonomická podpora ze strany Sovětů nutila Sýrii k hledání nových spojenců, což se po pádu Sovětského svazu ukázalo jako správný tah, neboť Sýrie tuto změnu nesla lépe než většina blízkovýchodních spojenců Moskvy. V 90. letech pak vztahy obou zemí klesly téměř pod „bod mrazu“. Hlavní příčinou přerušování spolupráce byl především spor ohledně splácení dluhů Sýrie vůči SSSR, resp. Rusku, neboť Sýrie odmítala tento dluh Rusku splácet (tamtéž: 5).

Rok 2000 je druhým významným milníkem ve vztazích Ruska a Sýrie, jelikož s příchodem nového tisíciletí se v Sýrii po smrti svého otce dostal k moci Bašár Asad a v Rusku byl zvolen do funkce prezidenta Vladimír Putin. Putin se oproti svému předchůdci Borisi Jelcinovi více zaměřil na ruskou zahraniční politiku s cílem navrátit Rusku postavení přední světové velmoci (Malashenko, 2013: 6). S tímto cílem se samozřejmě pojil úmysl obnovit ruský vliv na Blízkém východě z dob Sovětského svazu, neboť Putin je jedním z těch, kdo pád Sovětského svazu považují za tragédii (tamtéž). Vzájemné spory se však podařilo vyřešit až v roce 2005, kdy byla Sýrii odpuštěna velká část již zmiňovaného dluhu. Moskva také vyjádřila Damašku podporu ohledně sporu na půdě OSN kvůli stažení syrských jednotek z Libanonu ²(Boese, 2005). V tomto roce tak byla naplno obnovena spolupráce obou zemí. Rusko poté začalo opět věnovat pozornost své námořní základně v Tartúsu, která byla od rozpadu SSSR zanedbávaná (Reuters Staff, 2009).

²14. února 2005 byl zabit při pumovém atentátu v centru Bejrútu Rafík Harírí, bývalý premiér Libanonu. Byl známý svým odporem vůči přítomnosti syrských vojsk v Libanonu. Atentát vyvolal masové protesty a mezinárodní tlak, což vedlo ke stažení syrských jednotek z Libanonu.

1.2 Cíle ruské zahraniční politiky v syrské občanské válce

Pro pochopení cílů Moskvy v syrské občanské válce si je nutné uvědomit, že v Rusku žije početná muslimská menšina čítající zhruba 10 % z celkových přibližně 140 miliónů obyvatel Ruska. Podle odhadů by však v Rusku tento podíl mohl do konce století překročit 50% hranici (Office of International Religious Freedom, 2019). Rusko tedy má už jen z vnitropolitických důvodů zájem udržovat stabilitu na Blízkém východě, neboť i Moskva v minulosti řešila problém s islámskými extremisty na vlastním území, zejména v Čečensku a v oblasti Kavkazu. Z těchto oblastí pak verboval své bojovníky také samozvaný Islámský stát (ISIS) (Jones, 2020: 13).

Druhým důležitým již zmíněným faktem je, že Rusko se snaží po nástupu Vladimíra Putina do úřadu prezidenta navázat na světový význam SSSR jakožto přední světové mocnosti. Ruku v ruce s touto snahou se Rusko stále častěji dostává do sporů s USA, ať už z důvodu ochrany vlastní sféry vlivu³, nebo z důvodu vyvažování moci v oblastech, kde se jejich geopolitické zájmy protínají. Rusko jako hlavní hrozbu vnímá postupné rozšiřování vlivu USA směrem na východ k ruským hranicím prostřednictvím rozšiřování NATO (tamtéž: 9–10). Naprostá většina nových členů NATO od 90. let jsou státy bývalé Varšavské smlouvy. Osobně pozoruji již několik let snahu Kremlu destabilizovat země ležící mezi hranicemi Ruska a státy NATO, čímž se snaží vytvořit si „nárazníkové pásmo“, neboli prostor pro včasnou reakci v případě pozemního útoku států NATO. Jako příklad můžeme uvést Moldávii, Gruzii nebo Ukrajinu a s ní spojenou anexi Krymu v roce 2014. Podle Wilhemsenové a Haugevikové (2016: 1) může být jedním z důvodů zapojení Ruska do války v Sýrii snaha odvést pozornost jinam,

³ Zejména mám na mysli území bývalého Sovětského svazu, kde se Rusko dodnes snaží mít dominantní vliv.

tedy k válce s terorismem, nebo si alespoň určitým způsobem „napravit reputaci“.

Jak jsem již zmínil, Rusko se kromě ochrany vlastního území snaží vyvažovat sílu Západu v některých oblastech, kde má samo své zájmy (Jones, 2020: 11). Tím místem je hlavně díky ruské základně v Tartúsu oblast Sýrie, potažmo celého Blízkého východu. Při pohledu na ruské hodnocení minulého desetiletí si můžeme všimnout, že v Moskvě panuje podezření ze zapojení Spojených států do svržení režimů nejen v Afghánistánu v roce 2001 a v Iráku v roce 2003, ale především v Libyi, která s Ruskem měla za vlády Muammara Kaddáfího poměrně dobré vztahy. Rusko také obviňuje USA, že se opakovaně zapojovaly do tzv. barevných revolucí ⁴ (tamtéž: 10).

Po ztrátách území na severu země a okolo Damašku byl režim prezidenta Asada na pokraji zhroucení. Pád režimu by však Rusku zamezil strategicky důležitý přístup ke Středozemnímu moři. Znamenalo by to také ztrátu prakticky posledního velkého spojence na Blízkém východě a taktéž by to posílilo vliv Západu v oblasti. Proto se Rusko rozhodlo v září 2015 pro zahájení vojenské intervence s cílem zabránit svržení Asadova režimu (tamtéž: 10).

Hlavními prioritami ruské zahraniční politiky v Sýrii bylo zabránit Západu v čele s USA ve svržení Asadova režimu a stabilizovat situaci v Sýrii. Oficiálním důvodem pro ruskou intervenci v roce 2015 se pak stal boj proti terorismu (tamtéž: 9–13). Rusko sice má své negativní zkušenosti s teroristickými útoky, např. útok na beslanskou školu v roce 2004 nebo teroristické útoky ve Volgogradu v roce 2013 aj. Přesto se však nabízí otázka, zda by tak Rusko učinilo, kdyby se USA nepokoušely v Sýrii svrhnout Asadův režim.

⁴ Pojem, který se používá k označení většinou nenásilných forem protestů proti autoritářským vládám v postkomunistických zemích ve východní Evropě nebo některých asijských zemích. Organizátoři protestů si pak vybírali barvu nebo květinu jako symbol revoluce. Např. Růžová revoluce v Gruzii – 2003, Oranžová revoluce na Ukrajině 2004 nebo v Libanonu Cedrová revoluce – reakce na smrt Rafíka Harírího (viz předchozí podkapitola „politicko-historický kontext rusko-syrských vztahů“).

2 Nástroje Ruské federace použité v syrské občanské válce

Nástroje, které Rusko použilo k prosazení svých zájmů v Sýrii, potažmo v celé oblasti Blízkého východu od arabského jara v roce 2011, lze rozdělit do tří kategorií: diplomatické, vojenské a ekonomické nástroje. Základním mezníkem pro zapojení Ruska do syrské občanské války je datum 30. září 2015. V tento den totiž začala ruská vojenská intervence v Sýrii. Tehdy nastal zlom, ve kterém se hlavní úsilí Moskvy přesouvá z oblasti diplomatické do oblasti vojenské, čímž dochází k výrazné změně rovnováhy sil v konfliktu, a to ve prospěch tzv. prorežimních sil, tedy jednotek podporujících vládu Bašára Asada.

2.1 Diplomatické nástroje

Jak již bylo zmíněno, Ruským hlavním cílem bylo zabránit svržení Asadova režimu. Není tajemstvím, že tuto případnou změnu by Západ pravděpodobně velmi rád uvítal. Pro Rusko tak bylo nejdůležitější ustát diplomatický v OSN a naplno využít své postavení stálého člena RB OSN. Toto postavení Rusku umožňuje využít právo veta při schvalování rezolucí RB OSN. Kromě diplomatického krytí pro Asadův režim, Rusko využilo své postavení v OSN, aby se dostalo do pozice moderátora konfliktu, což mu „přineslo své ovoce“ viz níže.

2.1.1 Ruská veta v Radě bezpečnosti OSN

Rusko jako jeden z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN (dále jen RB OSN) několikrát použilo právo veta k prosazení svých zájmů v syrské občanské válce. V této práci se detailněji zaměřím na první 4 veta, neboť mi jde především o to demonstrovat, jak se vyvíjel postoj Ruska. Další veta samozřejmě budou také zmíněna, nicméně jejich detailnější popis by neměl na výsledek mé práce žádný vliv.

Za první náznak budoucího významu Ruska pro další události týkající se občanské války v Sýrii se dá považovat veto rezoluce RB OSN z října roku 2011. Čína a Rusko vetovaly návrh rezoluce RB OSN, která ostře odsuzovala syrské úřady za jejich násilné zákroky proti prodemokratickým demonstrantům v tomtéž roce a vyzval k okamžitému ukončení porušování lidských práv (Rada bezpečnosti, 2011). Ruský velvyslanec Vitalij Čurkin ruské veto zdůvodnil tvrzením (tamtéž), že ačkoliv Rusko nepodporuje syrský režim, návrh usnesení prý nebude vést k mírovému řešení. Podle něj si většina Syřanů přeje spíše postupnou než rychlou politickou změnu režimu a text prý rovněž dostatečně nezohledňuje chování extremistických skupin opozice vůči syrským úřadům.

V únoru 2012 Rusko a Čína opět vetovaly návrh rezoluce RB OSN podporující plán Ligy arabských států pro řešení syrské krize. Návrh rezoluce obsahoval především okamžité předání moci z rukou Bašára Asada ve prospěch jeho náměstka do doby konání předčasných parlamentních a prezidentských voleb (Saleh – Noueihed, 2012). Ruský velvyslanec zdůraznil (cit. dle Rada bezpečnosti OSN 2012), že ruská vláda podnikne přímé kroky při řešení situace vysláním vysokých představitelů na setkání se syrským prezidentem Bašárem Asadem. Ruská strana se podle něj (tamtéž) zavázala k nalezení řešení navzdory aktivní snaze některých vlivných členů RB OSN (především těch západních) podkopat mírové urovnání, což zdůvodnil tvrzením (tamtéž), že hlavním cílem Západu není zastavit násilí, nýbrž svrhnout současný syrský režim. Syrská strana pak toto tvrzení doplnila a obvinila Západ z financování opozičních ozbrojených skupin. Syrský velvyslanec zároveň dodal (tamtéž), že OSN je „válečným nástrojem“ Západu, který slouží jako prostředek k získání lukrativních zdrojů a strategicky důležitých oblastí.

V dubnu 2012 OSN vyslalo do Sýrie pozorovací misi UNSMIS, která však byla v srpnu téhož roku odvolána z důvodu zvyšujícího se násilí (UNSMIS, 2012). V prodloužení mandátu UNSMIS také zabránilo další rusko-čínské veto návrhu rezoluce RB OSN z července 2012, která mimo jiné obsahovala

také sankce vůči syrskému režimu. Rusko toto rozhodnutí obhájilo tím, že je příliš zaměřené proti jedné straně a nijak nereaguje na extremistické skupiny bojující proti syrskému režimu (Lynch, 2012). Ruský vyslanec OSN Vitalij Čurkin pak přímo řekl (tamtéž), že „západní přístup je navržen tak, aby ‚rozdmychával‘ násilí v Sýrii“ a dodal, že „Západ sleduje své vlastní geopolitické ambice v regionu tím, že připravuje cestu pro vojenský tlak na svržení Asadova režimu“.

V květnu 2014 Rusko počtvrté vetovalo návrh rezoluce RB OSN. Tentokrát se jednalo o návrh, který by dovolil Mezinárodnímu soudnímu dvoru zabývat se válečnými zločiny a porušováním lidských práv, za které měl být údajně zodpovědný syrský režim. Návrh byl především reakcí OSN na objevené důkazy o použití chemických zbraní syrským režimem proti civilnímu obyvatelstvu (Rada bezpečnosti OSN, 2014). Rusko veto rovněž obhájilo tvrzením, že tento návrh rezoluce je pouze zástěrkou pro zahájení vojenské intervence ze strany Západu s cílem svrhnout současný syrský režim (tamtéž).

Když porovnáme všechny ruské argumenty pro vetování prvních čtyř návrhů, je dobře patrný vývoj a polarizace ruského postoje vůči Západu. Zatímco na začátku byly výroky ruského velvyslance spíše neutrální naznačující vůli ke kompromisu, po dalších vetech vidíme otevřené obviňování Západu z pokusu o svržení Asadova režimu z důvodu uspokojení geopolitických ambic Západu.

Ruské akce v RB OSN lze podle Setha Jonese (2020: 48) rozdělit do tří kategorií. První kategorie byla většinou symbolická: pomoc Asadovu režimu vyhnout se úředně mezinárodnímu odsouzení a odvetným opatřením, včetně sankcí a povolení prošetřit záležitosti Mezinárodním soudním dvorem.

Druhá kategorie ruských vet může být vysvětlena jako blokování rezolucí, které by byly prospěšné syrským civilistům na úkor zájmů Ruska. To zahrnovalo vetování příměří včetně dvou usnesení o příměří v Aleppu v roce 2016, usnesení týkající se příměří v Idlíbu v září 2019 nebo omezení přeshraničních dodávek humanitární pomoci z Turecka a Iráku v prosinci 2019.

Poslední kategorie zahrnovala šest ruských po sobě jdoucích vet v souvislosti s použitím chemických látek Asadovým režimem (viz část kapitoly 2. 1. 2). Před rokem 2017 Rusko, alespoň ve svých veřejných prohlášeních a hlasováních RB OSN, líčilo samo sebe jako odpůrce používání chemických zbraní v Sýrii. Ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov přijal aktivní roli při vytváření plánu na zajištění a eliminaci Asadovy zásoby chemických zbraní v roce 2013. Poté, co v roce 2015 pokračovaly chemické útoky, Rusko hlasovalo pro přijetí rezolucí RB OSN č. 2209 a 2235, které odsoudily použití chemických zbraní v Sýrii. Když se však začaly v roce 2017 objevovat důkazy přisuzující útoky chemickými zbraněmi syrskému režimu, Rusko náhle otočilo (tamtéž: 48).

Podstatný pro tuto práci je ovšem fakt, že Rusko v posledních deseti letech vetovalo sedmnáct z dvaceti návrhů týkajících se Blízkého východu (z drtivé většiny šlo konkrétně o Sýrii), což je třikrát více než počet ruských vet od rozpadu Sovětského svazu do začátku války v Sýrii (Dag Hammarskjöld Library, 2021). Nabízí se zde přímo srovnání se Sovětským svazem, neboť Rusko (resp. SSSR) užilo právo veta v RB OSN vícekrát ve stejném časovém horizontu naposledy v 50. letech (tamtéž). Lze si všimnout toho, že na ruské zahraniční politice je patrná větší asertivita při prosazování svých geopolitických ambicí (nejen vetováním návrhů rezolucí RB OSN – viz další kapitoly) během posledního roku funkčního období amerického prezidenta. Nechci tím ani zdaleka naznačit, že Rusko tak činí s úmyslem ovlivnit americké volby, nebo jakkoliv přiživovat konspirační teorie o manipulaci výsledků amerických voleb z Ruska. Faktem však je, že v průběhu prezidentské volební kampaně jsou cíle zahraniční politiky USA daleko zranitelnější.

2.1.2 Vyšetřování použití chemických zbraní

Jednou z bezpochyby nejvýznamnější událostí syrské občanské války bylo zjištění použití chemických zbraní syrským režimem, a to nejen proti combatantům (vojenské nebo polovojenské jednotky), ale i proti civilnímu obyvatelstvu včetně žen a dětí. Zvěsti o útocích se začaly objevovat během roku 2012, kdy syrský režim poprvé přiznal, že disponuje bojovými chemickými látkami, jako jsou například sarin nebo látka VX⁵. V březnu 2013 došlo k prvnímu oficiálně nahlášenému chemickému útoku v Sýrii, konkrétně v sousedství Chán al-Asal v Aleppu a na damašském předměstí Al-Atabeh.

Na začátku září 2013 využila Moskva váhavý postoj Washingtonu k vojenskému zásahu proti režimu Bašára Asada⁶ a přišla s návrhem, který by pro Sýrii znamenal připojit se k Úmluvě o chemických zbraních⁷ a předat tak svůj arzenál chemických zbraní pod mezinárodní kontrolu, na druhou stranu by USA upustily od přímého vojenského zásahu. Téhož roku došlo k dohodě mezi ruským a americkým ministrem zahraničí o plánu pro evidenci, kontrolu a eliminaci syrských chemických zbraní (Kimball – Davenport – Masterson, 2020). Plán vyžaduje, aby Sýrie zveřejnila prohlášení o svých zásobách bojových chemických látek a také poskytla Organizaci pro kontrolu chemických zbraní (dále jen OPCW)⁸ a OSN přístup ke všem skladům chemických zbraní v Sýrii. Plán stanovil termín zničení zásob chemických zbraní a chemických látek do první poloviny roku 2014

⁵ Sarin a látka VX jsou nervově paralytické bojové chemické látky. Tyto látky vyřazují nervovou soustavu. Smrt nastává díky ochromení dýchacích svalů.

⁶ Kvůli útokům chemickými zbraněmi syrským režimem 21. srpna v zemědělském pásu Ghúta (předměstí Damašku). Jednalo se o nejrozsáhlejší z útoků chemickými zbraněmi v průběhu celé války. Ačkoliv různé zdroje uvádějí jiná čísla, jisté je, že nejméně 1000 lidí přišlo při útoku o život. (BBC News, 2013).

⁷ Přijata Valným shromážděním OSN 13. ledna 1993. Do dnes ji podepsalo zhruba 193 států, její účinnost se vztahuje na 98 % světové populace a bylo zničeno již 98,44 % světově deklarovaných zásob chemických zbraní (OPCW, 2021). Především státům zakazuje:

„(a) Vyvíjet, vyrábět, ani jinak získávat, hromadit nebo uchovávat chemické zbraně nebo přímo či nepřímo převádět chemické zbraně komukoliv;

(b) Používat chemické zbraně;

(c) Účastnit se jakýchkoli vojenských příprav k použití chemických zbraní;

(d) Komukoliv jakýmkoliv způsobem pomáhat, povzbuzovat nebo podněcovat k jakékoliv činnosti spojené s použitím chemických zbraní“ (Úmluva o chemických zbraních, 1993).

⁸ Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons

(tamtéž). Spojené státy a Rusko zajistily schválení plánu výkonnou radou OPCW a poté schválení příslušné rezoluce RB OSN. Dohoda taktéž uvádí, že v případě nedodržování předpisů, včetně neoprávněného převodu nebo jakéhokoliv použití chemických zbraní kýmkoliv v Sýrii, by měla RB OSN uložit opatření podle kapitoly VII Charty OSN (tamtéž).

Přestože z přiznaných syrských zásob bylo do října 2020 zničeno téměř 98 % (OPCW, 2020), již na jaře dalšího roku převládalo napříč členy RB OSN přesvědčení, že Sýrie nepřiznala všechny svoje zásoby chemických zbraní. V roce 2014 se objevily důkazy o dalších chemických útocích, přestože podle údajů OPCW z konce dubna 2014 bylo převzato 92 % syrských zásob chemických zbraní. Ačkoliv se podařilo prosadit několik rezolucí RB OSN, které útoky odsoudily nebo které daly podnět k sestavení jednotky jež měla útoky vyšetřit, do současné doby nebyla použita opatření kapitoly VII Charty OSN, tedy zásah silou s pověřením od RB OSN, i když k porušení dohody z roku 2013 pravděpodobně došlo (viz níže).

V roce 2015 byla přijata rezoluce RB OSN o založení společného vyšetřovacího mechanismu OPCW a OSN (JIM OPCW-UN)⁹. Jak bylo zmíněno v předchozí části věnující se ruským vetům, významným rokem byl rok 2017, kdy v úvodu dubna byl rovněž zaznamenán útok chemickými zbraněmi. OSN však na tuto událost ve větší míře nereagovala, neboť Rusko vetovalo návrh rezoluce, která by útok odsoudila a vyvodila z něj nějaké závažnější důsledky pro syrský režim (Kimball – Davenport – Masterson, 2020). V tomtéž roce Rusko také vetovalo veškeré pokusy RB OSN o prodloužení mandátu JIM OPCW-UN (tamtéž). Na počátku dubna 2018 byl opět hlášen chemický útok v oblasti města Dúmá. USA z tohoto útoku viní Asadův režim. Týden po hlášeném útoku americké, francouzské a britské rakety zasáhly tři syrská zařízení určená k výrobě nebo ke skladování chemických zbraní. Ruský velvyslanec Anatolij Antonov prohlásil (tamtéž), že tento čin nezůstane bez následků. V roce 2020 bylo zjištěno

⁹ Joint Investigative Mechanism of OPCW and UN

(na základě zprávy OPCW z března 2019), že syrský režim v Dúmá skutečně použil chemické zbraně. Ve svých poznámkách pro tisk ruský stálý zástupce Vasilij Nebenzia ale uvedl (tamtéž), že existuje vysoká pravděpodobnost, že zpráva z mise vyšetřující události z března 2019 v Dúmá byla vymyšlená. Úřadující zástupkyně stálého zástupce za USA Cherith Norman Chaletová obvinila Rusko za evidentní pokus využít zasedání OSN k oslabení důvěryhodnosti OPCW a její zjištění o útocích v Dúmá (tamtéž).

V květnu minulého roku se z důvodu pandemie Covid-19 konal uzavřený, neformální, interaktivní dialog prostřednictvím telekonference mezi členy RB OSN a vysoce postavenými představiteli OPCW, na kterém se diskutovalo o použití chemických zbraní v Sýrii. Rusko a Čína tento dialog bojkotují, neboť ruský velvyslanec při OSN Vasilij Nebenzia považuje uzavřené prostředí jako „*odporující sloganům otevřenosti a transparentnosti Rady bezpečnosti OSN*“ (tamtéž).

2.1.3 Mírová jednání

Dne 30. června 2012 se konala mírová konference v Ženevě v úřadu OSN. Sešla se zde tzv. Akční skupina pro Sýrii¹⁰, které předsedal zvláštní vyslanec OSN pro Sýrii Kofi Annan. Výsledkem jednání byla dohoda o přijetí kolektivních opatření k dosažení příměří v Sýrii a podpory syrského politického přechodu k demokracii. Na základě dohody vzniklo závěrečné komuniké Akční skupiny pro Sýrii (tzv. Ženevské komuniké), které navrhovalo cestu k trvalému míru v Sýrii (Rada Bezpečnosti OSN – Valné shromáždění OSN, 2012: 1–6). Tento plán stanovoval přesné kroky a časový harmonogram, jak má ke změně dojít, například

¹⁰ Generální tajemníci OSN a Ligy arabských států, ministři zahraničních věcí Číny, Francie, Ruské federace, Spojeného království, USA, Turecka, Iráku (předseda summitu Ligy arabských států), Kuvajtu (předseda Rady ministrů zahraničních věcí Ligy arabských států), Kataru (předseda Arabského kontrolního výboru pro Sýrii Ligy arabských států) a vysoká představitelka Evropské unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

zřízením přechodného řídicího orgánu s účastí všech segmentů syrské společnosti včetně žen, přezkumem ústavního a právního řádu nebo vypsáním svobodných a spravedlivých voleb (United Nations, 2012). Syrská opozice si však kladla podmínku, že Bašár Asad nesmí hrát v přechodné vládě žádnou roli. To kromě syrské vlády odmítli taktéž zástupci Ruska a Číny (Jones, 2020: 54).

Vzestup ISIS v roce 2013 v oblasti Sýrie a Iráku vyvolal v očích USA a Ruské federace oprávněné obavy z hrozby, jež tento nový aktér syrského konfliktu znamenal pro národní bezpečnost obou mocností. Představa aktéra schopného uplatňovat vnitřní suverenitu státu a aktivně podporujícího terorismus s přístupem k nerostným zdrojům a zbraním hromadného ničení¹¹ vyvolala v obou „rivalech“ chuť k nalezení kompromisu. Proto Rusko a USA společně iniciovaly v roce 2014 konání druhé ženevské konference (Lundgren, 2016: 277). Zatímco syrský režim nadále zdůrazňoval boj proti terorismu, opozice podmínila další rozhovory o zárukách opětovným požadavkem, že Asad nebude hrát v budoucí vládě žádnou roli. Navzdory neústupným postojům obou stran byla tato konference prvním přímým politickým jednáním syrské vlády a opozice. Bohužel tato skutečnost s výjimkou omezených dohod o humanitární pomoci byla jediným pokrokem celého jednání. Proces OSN tedy opět zakolísal (tamtéž: 277).

Z rozhovorů v Ženevě na jaře 2015¹² bylo jasné, že se strany syrského konfliktu dostávaly do bodu válečného vyčerpání, tudíž byly od začátku války nejochotnější k jednání. Hlavní událostí bylo upevnění pozice ISIS, díky kterému se mezinárodní pozornost prostřednictvím hrozby terorismu opět upnula k Sýrii. Tuto změnu priorit podpořily dvě další události, které se během léta a začátkem podzimu 2015 odehrály na Blízkém východě – přímé vojenské zapojení Ruska v Sýrii a podepsání jaderné dohody s Íránem. Tento vývoj událostí znovu přinesl diplomatický tlak kolem vývoje války v Sýrii. Na podzim téhož roku tak proběhly

¹¹ Syrský arzenál chemických zbraní

¹² Nápad de Mistury (zvláštní velvyslanec OSN pro Sýrii), jak obnovit důvěru všech stran kontrolujících Aleppo (Syrské vládní jednotky, opoziční jednotky, Kurdské síly).

mírové rozhovory ve Vídni. Tato setkání spojila skupinu 20 států¹³ a mezinárodních organizací¹⁴ do tzv. International Syria Support Group (ISSG)¹⁵ za účelem jednání o novém mírovém plánu, opět založeném na Ženevském komuniké. Nový plán byl formován v rezoluci RB OSN č. 2254, která byla přijata v prosinci 2015.

Na schůzi v únoru 2016 v Mnichově představila ISSG návrh celonárodního ukončení nepřátelství „*Cessation of Hostilities*“ (CoH)¹⁶, který byl dále načrtnut ve společném prohlášení Ruska a Spojených států dne 22. února 2016 a schválen RB v rezoluci 2268 (Lundgren, 2016: 278). Dohoda zavazovala syrskou vládu a více než 40 různých povstaleckých skupin¹⁷ k účasti na politických jednáních, zastavení vojenských útoků, umožnění humanitárního přístupu a zdržení se zmocnění území od ostatních signatářů. USA a Rusko společně řídily monitorovací mechanismus, který hodnotil zprávy o nedodržování dohody, přičemž případní viníci mohli být vojensky potrestáni (tamtéž: 279).

Příměří ze dne 27. února 2016 mělo významný účinek, neboť počet obětí a ozbrojených střetů rapidně klesl (AFP, 2016). Tímto započal hlavní úspěch ruské diplomacie a velké selhání té americké. Příměří využila vládní vojska podporována Ruskem k reorganizaci a přesunu na klíčová místa pro budoucí útoky. Válka totiž mezitím pokračovala, především díky úspěšným ruským náletům se podařilo syrskému režimu znovu získat kontrolu nad městem Palmýra, což Asadovi dodalo pocit symbolického vítězství. V největším syrském městě Aleppu pak začalo docházet k promíchávání skupin, na které se příměří nevztahovalo, s těmi, kterých se příměří týkalo. (Jones, 2020: 55). Zde se příměří ukázalo jako zranitelné, čehož využilo Rusko, které zajistilo prorežimním silám diplomatické

¹³ Poprvé byl na návrh Ruska přizván Írán, naopak nebyl pozván žádný syrský zástupce.

¹⁴ OSN, EU, Liga arabských států

¹⁵ Mezinárodní podpůrná skupina pro Sýrii – Předsedá Rusko společně s USA

¹⁶ Ukončení nepřátelství znamená, že bojovníci jsou ochotni přestat bojovat. Ale pouze je to zavazuje k dalším krokům (Puri, 2016).

¹⁷ Netýkala se pouze salafisticko-džihádistické opozicce např. ISIS.

krytí na půdě OSN, zatímco reorganizované prorežimní síly zahájily nové ofenzívy (tamtéž: 55). Ruské diplomatické manévrování dosáhlo svého maxima v létě 2016 při jednáních o příměří v Aleppu, kdy američtí diplomaté chtěli zabránit prorežimním silám v obsazení opoziční državy ve východní části Aleppa. Američtí diplomaté tedy vytvořili návrh, který nabízel možnost ruským silám kooperovat s těmi americkými v boji proti ISIS a frontě an-Nusrá výměnou za úplné CoH a zastavení útoku na Aleppo. Ruští představitelé tak využili americké úsilí o příměří a téměř dva měsíce jednali s americkými diplomaty o podmínkách dohody. Během této doby však prorežimní síly podporované Ruskem získaly kontrolu nad Castello Road, což byla v té době jediná zásobovací cesta do východního Aleppa ovládaná syrskými rebely (tamtéž: 55). Diplomatické úsilí obou států vyvrcholilo v září dohodou o založení společného implementačního centra pro americké a ruské síly, které by sdílely zpravodajské informace a koordinovaly operace proti Islámskému státu a frontě an-Nusrá výměnou za obnovení CoH. Dohoda se však zhroutila poté, co ruská letadla zasáhla konvoj OSN s humanitární pomocí směřující do východního Aleppa. Spojené státy odpověděly na incident ukončením jednání o spolupráci s Ruskem. I díky ruskému diplomatickému krytí prorežimní síly tak do konce roku 2016 dobyly zbývající část Aleppa. S ukončením podpory syrské opozice v roce 2017 Spojené státy začaly hrát ve vyjednáváních o Sýrii méně významnou roli, což by se dalo označit za „vítězství“ ruské diplomacie (tamtéž: 55).

V roce 2017 Moskva hledala nové mezinárodní fórum pro jednání o syrské válce. Spolu s Teheránem coby spojencem se Moskva obrátila na Ankaru. V lednu 2017 v Astaně zasedalo nové mezinárodní fórum s účastí Turecka, Íránu a Ruska. V květnu zúčastněné státy dospěly k dohodě, která vytvořila čtyři deeskalační zóny v Sýrii na dobu neurčitou. Problémy ovšem nastaly v zóně nacházející se v jižní Sýrii¹⁸ a především v provincii Velký Idlíb (tamtéž: 55), která je ohniskem

¹⁸ Jordánsko zde podporovalo opoziční vojska ve vyšší míře, tudíž byly tyto jednotky lépe vyzbrojené a kladly větší odpor.

současných sporů mezi Ruskem (potažmo režimem Bašára Asada) a Tureckem, viz 3. kapitola.

Koncem září 2020 byly v Ženevě obnoveny rozhovory mezi vládou a opozicí o možné nové ústavě v Sýrii. Velvyslanec OSN pro Sýrii Geir Pedersen (cit dle Aji, 2020) označil jednání za perspektivní „otevření dveří“ ke konečnému řešení dlouhotrvajícího syrského konfliktu.

2.2 Vojenské nástroje

Jak již bylo zmíněno Rusko zahájilo 30. září 2015 vojenskou intervenci v Sýrii. To znamenalo významnou změnu rovnováhy sil v konfliktu. Na ruskou vojenskou přítomnost v Sýrii se dá pohlížet z několika úhlu pohledů. Pro účel práce však považuji za nezbytné vysvětlit nejprve ruskou vojenskou strategii v Sýrii a poté stručně vysvětlit celý průběh ruského působení do konce roku 2020.

2.2.1 Punishment Campaign

„Kampaň trestu“ je vojensko-politický nástroj donucující civilní obyvatelstvo k ukončení podpory některé ze stran konfliktu. Donucovacími prostředky jsou kromě běžných nástrojů, jako jsou dezinformace a diplomatické krytí, také útoky proti čistě civilním cílům. Tyto útoky pak mají obyvatelstvu znechutit podporu strany, která kontroluje danou oblast.

V případě syrské občanské války šlo o nástroj použitý prorežimními silami s podporou Ruska proti silám opozice (Jones, 2020: 45). Punishment Campaign v některých ohledech přímo hraničí s porušováním mezinárodního humanitárního práva, neboť kromě běžně užívaných prostředků ve válce, jako je propaganda nebo dezinformační kampaň, také docházelo k útokům na zdravotnická zařízení. Podle americké neziskové nevládní organizace pro lidská

práva (Physicians for Human Rights, 2020) jsou ruské a prorežimní síly zodpovědné za 242 útoků na zdravotnická zařízení. Dále podle zprávy CSIS došlo od začátku ruské intervence do března minulého roku ke 108 případům, kdy ruské síly provedly útoky na čistě civilní cíle jako jsou trhy, školy nebo mešity (Jones, 2020: 45).

Podle dat CSIS došlo ze strany ruských sil k 46 útokům na uprchlické tábory v Aleppu, Damašku, Dajr az-Zaur, Hamá, Homs, Idlīb a provincii Raqqá (tamtéž: 45–46). Útokům se nevyhnuly ani konvoje humanitární pomoci, které směřovaly do oblastí ovládaných syrskými rebely. Tím nejznámějším je pravděpodobně již zmiňovaný útok ze září 2016, kdy byl napaden konvoj syrského červeného půlměsíce na dálnici 60 východně od Aleppa¹⁹. Přestože Ministerstvo obrany Ruské federace útok popřelo, podle nezávislého vyšetřování Washington Post dva ruské bombardéry Su-24 v tu samou dobu mířily z letecké základny Hmeimim do Aleppa (Loveluck – Gibssons-Neff, 2016).

Součástí kampaně trestu je nejen diplomatické krytí, které Rusko syrskému režimu v těchto incidentech poskytuje (viz podkapitola „Diplomatické nástroje“), ale také promyšlená a cílená dezinformační kampaň. Tato kampaň měla několik cílů: vyvrácení viny za ruské a režimové útoky proti civilní infrastruktuře, ospravedlnování prorežimních cílů, podkopávání úsilí západních médií a nevládních organizací poskytujících informace a hlášení o místní situaci. Tato kampaň byla z velké části prováděna oficiálními vládními prohlášeními včetně ruského Ministerstva obrany, Ministerstva zahraničních věcí (MZV) a státními mediálními společnostmi RT a Sputnik (Jones, 2020: 50).

O vysoké efektivitě rusko-syrské Punishment Campaign svědčí příklad ze srpna 2016, kdy civilní obyvatelstvo čtyři roky obléhaného města Dar'á

¹⁹ Při útoku bylo zabito nejméně 20 civilistů. Zničeno bylo 18 nákladních aut vezoucích humanitární pomoc.

souhlasilo s evakuací zhruba týden poté, co byla zničena poslední nemocnice ve městě (tamtéž: 44).

2.2.2 Průběh ruské intervence

Jak již bylo několikrát zmíněno, 30. září 2015 se Rusko přímo zapojilo do syrské občanské války. Jedná se o zásadní vojenský milník, neboť je to nejrozsáhlejší intervence Ruska (resp. SSSR) od intervence v Afghánistánu zároveň je to poprvé od vzniku Ruské federace, kdy se Rusko vojensky angažuje v zemi, s níž nemá společné hranice. Jelikož poslední ruská (resp. sovětská) intervence v Afghánistánu způsobila Moskvě poměrně vysoké ztráty²⁰, zvolilo Rusko tentokrát jinou strategii, podobnou té, kterou využily Spojené státy ve válce v Afghánistánu (2004) nebo Libyi (2011) – tedy využití pozemních sil daného státu – např. Afghánské armády (výcvik místních sil zajišťovaly jednotky NATO) v kombinaci s americkou vzdušnou podporou. Jediným ale podstatným rozdílem je, že Rusko do strategie zahrnuje „punishment campaign” (tamtéž: 13). Moskva přijala strategii zahrnující kombinaci ruských vzdušných a námořních sil na straně jedné a prvky manévru²¹ tvořené jednotkami Sýrie (vládní jednotky), Íránu a Hizballáhu na straně druhé. Tato strategie umožnila Rusku využít své letectvo a námořnictvo proti pozicím jednotek rebelů s minimálním rizikem ztrát (Charap – Treyger – Geist, 2019: 10). Dohoda o kooperaci v konfliktu však vznikla ještě v létě 2015 v Moskvě²², kdy Rusko získalo souhlas používat leteckou základnu Hmímím jihovýchodně od města Latakíja²³. Součástí dohody bylo také povolení k přeletu pro ruská letadla nad íránským a iráckým vzdušným prostorem. Celkově Rusové přemístili na začátku intervence do Sýrie 50 kusů techniky²⁴.

²⁰ 15 000 mrtvých a 35 000 zraněných vojáků (Jones, 2020: 13).

²¹ Pozemní jednotky

²² Kromě Sýrie a Ruska se účastnil také velitel jednotek al-Quds – Kásim Sulejmání.

²³ V roce 2017 Rusko podepsalo smlouvu o využívání základen Tartús a Hmeimim na dalších 49 let.

Nejvíce mělo Rusko v Sýrii 90 letadel a helikoptér a několik desítek lodí (Lavrov, 2018 52–54).

Přestože se Rusko zaměřovalo hlavně na leteckou a námořní podporu, vyslalo také několik jednotek pozemních sil²⁵. Šlo však většinou o jednotky zpravodajců, speciálních sil, vojenských poradců Spetsnaz, ale také tzv. kontraktorů (Private Military Contractors – PMC)²⁶. Tyto soukromé vojenské společnosti umožňují státům anonymně provádět vojenské operace, se kterými státy nechtějí mít oficiálně nic společného²⁷ (Kofman, 2020: 6).

Ruskou vojenskou intervencí lze podle Jonese (2020, 22–23) retrospektivně rozdělit na tři fáze soustředěné kolem různých vzájemně propojených strategických cílů. Zaprvé stabilizovat Asadův režim v klíčových oblastech (září 2015 až jaro 2016), zadruhé obsadit největší syrské město Aleppo (jaro 2016 až jaro 2017) a zatřetí zničit ISIS ve střední a východní Sýrii (jaro 2017 až jaro 2018). Tyto cíle však vznikly v průběhu konfliktu jako výsledek hodnocení společných priorit Ruska, Sýrie a Íránu. Ačkoliv primárním ruským příspěvkem zůstala v průběhu celého konfliktu vzdušná podpora, vývoj války si žádal zvýšení počtu ruských pozemních sil, zejména předsunuté letecké návodčí, speciální síly, jednotky vojenské policie a jednotky PMC. Navyšování ruských vzdušných a pozemních sil současně s obsazováním dalších území přineslo Rusku možnost využívat další vojenskou základnu Tijas (T-4) a letiště v Dajr az-Zaur (tamtéž: 23).

Během první fáze ruské intervence v Sýrii sehrálo ruské letectvo klíčovou roli při stabilizaci západní části Sýrie a hlavní bitevní fronty syrského režimu.

²⁴12 frontových bombardérů Su-24M a Su-24M2; 12 letounů přímé letecké podpory Su-25SM a Su-25 UBM; 4 bojová stíhací letadla Su-34 - tehdy šlo o čerstvou novinku v ruském letectvu; 4 víceúčelové stíhače Su-30SM; 1 špionážní letoun Il-20M1; 12 útočných helikoptér Mi-24P; 5 transportních helikoptér Mi-8AMTSh

²⁵ Nejvíce se jich v Sýrii nacházelo v roce 2017, v celkovém počtu zhruba 6000.

²⁶ Nejznámější společností bojující na ruské straně je společnost Wagner group, která je financována a cvičena ruským Ministerstvem obrany. Je mimo jiné podezřelá z účasti ve válce na Ukrajině.

²⁷ Pro takové druhy operací se často používá termín „Black ops“.

Asadovu režimu se za pomoci Ruska podařilo také získat kontrolu nad primární dopravní cestou, která spojuje hlavní město a severní část země. Rusko tak připravilo půdu pro cílené útoky, jak proti opozičním silám, tak proti jednotkám ISIS, který však nikdy nebyl primárním cílem ruských sil (Kofman, 2020: 10–11). Počáteční fáze ruské intervence v Sýrii také odhalila slabiny syrské armády, která do roku 2016 byla vyčerpána na polovinu své předválečné síly. Syrská armáda potřebovala nahradit své padlé zkušené bojovníky, což se povedlo díky íránským jednotkám a jednotkám Hizballáhu. Boje v Aleppu a Latakii vzbudily potřebu lepší kooperace pozemních a leteckých sil proti dobře vyzbrojeným a opevněným opozičním jednotkám. Tato brzká lekce byla pro následující fázi války klíčová (Jones, 2020: 29). Díky vyjednání příměří Ruska a USA v únoru 2016 mohla být syrská armáda reorganizována a doplněna zahraničními bojovníky. Do konce jara tak byla prorežimní armáda plně připravena pro další operace. Přestože měla Moskva v druhé polovině roku možnost vyjednat s Washingtonem dohodu a společně zahájit ofenzivu proti ISIS, dala raději přednost syrské a íránské prioritě – obsazení Aleppa (tamtéž: 29).

Obléhání a obsazení Aleppa se ukázalo jako stěžejní triumf pro Asadův režim, neboť Aleppo pro opozici mělo jak strategický, tak i symbolický význam. Prorežimní síly poté mohly zničit zbývající opoziční síly na severu Sýrie (tamtéž: 32). Kombinace dohody o příměří sjednané mezi USA a Ruskem pro region na jihu Sýrie a rozhodnutí západních mocností ukončit podporu ozbrojené opozici v roce 2017 vyvrátila potřebu mohutné ofenzívy směrem na jih. Prorežimní aliance tedy mohla přesunout pozornost na ISIS ve střední a východní Sýrii (Cafarella – Zhou, 2019: 17). Ruská letecká síla, výcvik syrské prorežimní armády a vojenské poradenství umožnilo Rusku hrát zásadní roli v prorežimní ofenzivě. Od roku 2017 do roku 2018 získaly prorežimní síly Dajr az-Zaur, čímž si režim zajistil kontrolu západního břehu řeky Eufrat až k hranici s Irákem (Jones, 2020: 33). Ruské síly získaly cenné zkušenosti s vedením boje v zastavěných oblastech při bojích o Aleppo. Ruské jednotky také prověřily své dovednosti bojem s dobře

vycvičenými mobilními jednotkami v poušti a v praxi si také vyzkoušely integraci prvků letecké platformy ISR²⁸ nebo kooperaci s jednotkami kontraktorů. Kampaň také podpořila Moskvu ve snaze vyzbrojovat syrské jednotky, které mohou pomáhat v budoucích operacích jako například Tiger Forces (Kofman, 2020: 11).

Po kapitulaci města Daraá (ohnisko syrského povstání v roce 2011) na podzim roku 2018 režim opět kontroloval jižní část Sýrie. Tři roky po ruské vojenské intervenci prorežimní koalice dobyla téměř celou Sýrii (Jones, 2020: 38–39). Po porážce ISIS americkou koalicí a bojovníky SDF ve městě Baghúz na začátku roku 2019 došlo k eliminaci jedné z posledních zbývajících hrozeb pro Asadův režim. V současné době kontrolují opoziční jednotky pouze provincii Idlib (tamtéž: 39).

Ruská armáda měla poté dobrou pozici. Se silou 3 000 až 4 000 vojáků a neochvějnou podporou od vlády v Damašku mohla rozšiřovat základny Tartús, Hmeimim, T-4 a rozvíjet tak partnerství se syrskou armádou. Rusové se po roce 2018 zaměřili na dva problémy v oblasti. První problém pro Asadův režim představuje provincie Idlib na severovýchodě Sýrie, kde se nachází poslední zbytky sil opozice. Druhý problém souvisí s tím prvním a je jím invaze tureckých sil z konce roku 2019 (tamtéž: 39). Turecko podporuje syrské rebely v oblasti, jelikož má zájem se trvale zmocnit území na severovýchodě Sýrie.

Po téměř rok dlouhé stagnaci postupu prorežimních sil způsobenou těžkým terénem a menší podporou z Teheránu²⁹ se v září 2019 prorežimním silám podařilo obsadit město Chán Šajchún. Na začátku roku 2020 rusko-syrské síly s podporou Íránu a Hizballáhu začaly zatlačovat nepřítele hlouběji směrem k městu Idlib s cílem obnovit kontrolu dálnic M5, spojující Damašek s Aleppem, a

²⁸ (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance) Proces integrace zpravodajského a velitelského procesu, který slouží ke zlepšení situačního povědomí velitele a následnému urychlení rozhodovacího procesu. Jednotka je tak schopna posílat nejaktuálnější informace (např. fotky místa plnění úkolu) a ve velice krátkém čase reagovat na změny při plnění úkolů, např. prostřednictvím získávání aktuálních snímků bojiště z dronů (UAV), nebo letounů.

²⁹ Teherán provincii Idlib nepovažoval jako hlavní prioritu pro své mocenské postavení na Blízkém východě.

M4, spojující Latakii s Aleppem a vedoucí dále do severovýchodní Sýrie (tamtéž: 39). Až do konce roku 2020 se bojovalo hlavně kolem města Idlīb, umírněná opozice začínala více tlačit na tu radikální, aby uznala svoji porážku a podstoupila kapitulaci, což by pravděpodobně znamenalo konec desetileté občanské války (Aji, 2020).

Rusko také rozšiřovalo svoji přítomnost na severovýchodě Sýrie v důsledku turecké invaze do oblasti. Zatímco americké jednotky ustoupily, ruské síly rychle obsadily uvolněná místa (Jones, 2020: 39). V říjnu 2019 nasadilo Rusko do oblasti několik stovek dalších vojáků, především jednotek vojenské policie, aby prováděly společné hlídky s tureckými silami podle vyjednané dohody o policejní oblasti podél linie dotyku³⁰ v provincii Idlīb s cílem oddělit jednotky opozice a vládní syrské jednotky (tamtéž: 39). V listopadu téhož roku ruská armáda založila novou základnu na mezinárodním letišti v Kámišlí, v těsné blízkosti zbývajících sil USA. Rusko svou pozici posílilo vybudováním systému protivzdušné obrany, který zahrnoval i moderní protiletadlový systém S-400 (tamtéž: 39–40).

2.3 Ekonomické nástroje

Rusko má mimo jiné velký zájem angažovat se při obnově Sýrie. Již v dubnu 2016 Rusko podepsalo kontrakt v objemu téměř 1 miliardy dolarů na budování a obnově infrastruktury včetně rozšíření základny v Tartúsu (Allen – Ebrahimian, 2017). V listopadu 2016 se Damašek zavázal upřednostňovat ruské firmy při zadávání zakázek. Dvojice energetických společností propojených s Kremlem začala podnikat v oblasti ropy, zemního plynu a těžby v oblastech právě zabavených z rukou ISIS (tamtéž).

³⁰ Smluvená line, kterou nemají prorežimní síly překročit

V létě roku 2017 byl v Damašku svolán první mezinárodní veletrh od začátku války. Na veletrh přijeli zástupci firem z více než dvaceti zemí světa včetně Ruska a Íránu (tamtéž). Do té doby neměl režim pod kontrolou důležitou infrastrukturu, která je k zahájení obnovy potřeba, tudíž je jasné, že jediné ekonomické vazby mezi Ruskem a Sýrií do roku 2016 se týkaly zbraní. Od roku 2011 do roku 2020 vyvezlo Rusko do Sýrie zbraně za 1,7 mld. dolarů (Stockholm International Peace Research Institute, 2021).

Na konci roku 2019 syrský parlament schválil smlouvy na těžbu ropy se dvěma ruskými společnostmi ve snaze zvýšit produkci zasaženou osmiletou válkou a západními sankcemi. Dohody pokrývají průzkum a těžbu ve třech blocích včetně ropného pole na severovýchodě Sýrie a plynového pole severně od hlavního města Damašku (Makieh – Francis, 2019). Sýrie před válkou vyprodukovala přibližně 380 000 barelů ropy denně, ale těžba se zhroutila poté, co boje zasáhly severovýchod Sýrie, kde se nacházejí největší syrská naleziště ropy. Ropná pole jsou však v současnosti z velké části v rukou kurdských bojovníků, kteří se s pomocí USA zmocnili pásu severní a východní Sýrie z rukou ISIS (tamtéž).

Na podzim 2020 vyšlo najevo, že Rusko a Sýrie plánují podepsat ekonomický pakt, jehož cílem je částečně obejít americké sankce vůči Asadově režimu (Aji, 2020). Na konci roku 2020 pak režim syrského prezidenta Bašára Asada údajně schválil nový soubor dvoustranných dohod s Ruskem o rozšíření hospodářských vazeb mezi Kremlem a Damaškem. Dohody zahrnují více než 40 projektů v různých odvětvích včetně energetiky, rekonstrukcí elektráren a těžby ropy na moři. Podle dvoustranné dohody bude také mezi Damaškem a Moskvou probíhat směnný obchod, kdy Sýrie bude dodávat Rusku ovoce a zeleninu výměnou za pšenici a olej (The New Arab, 2020).

3 Další aktéři syrské občanské války ve vztahu k Rusku

Hlavní charakteristikou a zároveň největším úskalím syrské občanské války je její nepřehlednost. Z občanského vnitrostátního konfliktu se stal konflikt regionální, kterého se účastní mnoho státních i nestátních aktérů. K nepřehlednosti situace v Sýrii také přispívá skutečnost, že se Sýrie stala šachovnicí několika soupeřících mocností najednou³¹. Často proto bývá Sýrie zmiňována jako zástupný konflikt. S tím se také pojí ambice dvou regionálních mocností (Íránu a Turecka) stát se regionálními hegemony a Sýrie je pro ně dokonalý prostředek, jak rozšířit svůj vliv v regionu. V této kapitole se pokusím představit další významné aktéry kromě režimu Bašára Asada ve vztahu k Rusku a jeho aktivitám v Sýrii.

3.1 Spojené státy americké

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, USA pro Rusko představovaly zhruba do roku 2017 hlavního rivala v syrském občanském konfliktu. Vlivem rozdílného přístupu Trumpovy administrativy k americké zahraniční politice, USA přešly více do pozadí, což ruská strana přirozeně uvítala a došlo tak k určitému zlepšení rusko-amerických vztahů.

Ačkoliv se může na první pohled zdát, že Spojené státy prohrály souboj s Ruskem o vliv v regionu, podle mého názoru Spojené státy pouze změnily s nástupem Donalda Trumpa priority. Ačkoliv USA přestaly masivně usilovat o změnu režimu v Sýrii poté, co v roce 2017 ukončily podporu opozičních vojsk, Syrské demokratické síly (SDF)³² kontrolují za pomoci USA důležité oblasti na severovýchodě Sýrie, bohaté zejména na ropu. Podle Donalda Trumpa to pro USA znamená výdělek 45 milionů dolarů měsíčně (BBC News, 2019).

³¹ Spojené státy vs. Rusko, Izrael vs. Írán, Saúdská Arábie (s podporou států perského zálivu) vs. Írán.

³² Syrian Democratic Forces

Hlavním důvodem ustoupení USA z popředí syrské občanské války je přesunutí pozornosti USA na Írán, druhou největší hrozbu v regionu po ISIS z pohledu Trumpovy administrativy (Saikal, 2021: 102).

USA však na režim Bašára Asada úplně nezapomněly a v červnu 2020 na něj byly uvaleny sankce, které zapříčinily prohloubení ekonomické krize v Sýrii. (Hassanein, 2020: 841). Sankce postihují prakticky každého, kdo by s režimem významně obchodoval. Sankce cílí nejen na Asadův režim, ale i na Írán a hnutí Hizballáh. Sankce tak prakticky „odřízly Sýrii od světa“. To mělo za následek rapidní nárůst cen potravin v Sýrii, kde nyní lidé hladoví (BBC News, 2020). Napětí mezi USA a Ruskem v Sýrii nadále přetrvává, byť došlo k významné deeskalaci vzájemného konfliktu po ukončení podpory syrské opozice Spojenými státy.

3.2 Írán

Moskva a Teherán mají v řadě mezinárodních otázek shodný či podobný postoj. Podle Oskara Krejčího (2017: 489) je partnerství Ruska a Íránu založeno na zájmu prohlubovat multipolární charakter světového politického systému. Se Sýrií pak Írán trvale udržuje přátelské vztahy, neboť tyto státy spojila například hrozba Husajnova režimu v 90. letech, který ovládal sousedící Irák, nebo společné náboženství vládnoucích šíitských Alavitů a největší šíitské země Íránu.

V syrském konfliktu Írán poskytl Sýrii podporu již v roce 2011, čímž prakticky zahájil svoji participaci v konfliktu. Postupně se materiální podpora přeměnila v pomoc v podobě lidských zdrojů, např. vojenských poradců, nebo doplněním syrských ozbrojených složek (De Luca, 2018). Do konfliktu se také zapojil Hizballáh, který je nejvíce podporován právě Íránem. Hizballáh (resp. Írán) usiluje o kontrolu nad jihem Sýrie, což by mu umožnilo transport zbraní do Libanonu, které pak následně použije proti Izraeli (tamtéž).

Přes rusko-iránskou spolupráci během války a utužování dobrých vzájemných vztahů se mohou objevit spory při obnově Sýrie. Oba syrští váleční partneři budou chtít zajistit pro své firmy zakázky při obnově Sýrie a profitovat tak ze své účasti. Irán i Rusko vnímají poválečnou rekonstrukci Sýrie jako příležitost a soutěž o vliv na prezidenta Bašára Asada. Přístup obou zemí se však liší. Irán rozvíjí ekonomické sítě s místními syrskými obchodními spojenci, naopak Rusko se zaměřuje na posílení státních institucí v Sýrii (Oxford Analytica 2019). Mark Galeotti (cit. dle Krasna, 2018:17), z Mezinárodního institutu Relations Prague se domnívá, že jedním z hlavních důvodů ruského zásahu v Sýrii měla být údajně snaha zabránit Sýrii stát se iránským satelitem. Vztah mezi Moskvou a Teheránem označuje Mark Galeotti termínem „*frenemy*”³³. Oba rádi marginalizují USA, ale jsou také zároveň tvrdými konkurenty v souboji o vliv na Blízkém východě a na jihu Kavkazu (tamtéž: 17).

3.3 Izrael

Ačkoliv Izrael se do syrské války přímo nezapojuje, z pohledu národní bezpečnosti Izraele představuje syrský konflikt nebezpečí zejména kvůli rostoucímu vlivu Íránu, který díky participaci v syrském konfliktu prakticky získal možnost přesunu pozemní armády k hranicím Izraele. Z tohoto důvodu považují za nezbytné se o Izraeli v této práci zmínit. Proto Izrael také podniká aktivně kroky k potlačení této hrozby. Například navazováním přátelských vztahů se zeměmi, které mají v oblasti Blízkého východu veliký vliv, jako je třeba právě Rusko.

Izrael a Rusko mají mezi sebou převážně vřelé vztahy. Díky emigraci ruských Židů do Izraele po rozpadu Sovětského svazu došlo k významnému prohloubení kulturní a ekonomické spolupráce. V současnosti je Izrael pro Rusko velice důležitým obchodním partnerem, neboť kvůli problémům mezi EU a

³³ Spojení anglických slov „friend“ (přítel) a „enemy“ (nepřítel).

Ruskem představuje Izrael záruku odběru ruské ropy (Bailey 2014: 21–27). Rusko zvýšilo svoji stopu na Blízkém východě také tím, že navázalo vztahy s každým významným aktérem v regionu. Mít dobré vztahy s téměř všemi bojujícími aktéry na Blízkém východě je výkon, o kterém se Spojeným státům může jen zdát. Rusko se tedy staví jako „nepostradatelný prostředník“, což mu dává možnost stát se mediátorem případných dalších konfliktů v oblasti (Krasna, 2018: 5). Tím by si mohlo Rusko zajistit ještě větší vliv na Blízkém východě.

Rusko se nikterak zvláště nezajímá o napětí, které Írán způsobuje na syrsko-izraelských hranicích. To by nejspíš vyprovokovalo izraelskou reakci a ohrozilo by ruský, relativně nekrvavý úspěch v Sýrii. Společný zájem Ruska a Izraele je, aby nedocházelo k žádným incidentům, které by ohrozily vzájemně vřelé vztahy. Izrael chápe, že Rusko v Sýrii zůstane, o čemž svědčí rusko-syrské dohody o základnách v Tartúsu a Hmeimim. Rusko proto bude i nadále důležitým hráčem pro blízkou budoucnost Izraele (tamtéž: 17). Izrael může vidět ruskou přítomnost v Sýrii jako brzdu vlivu Íránu a Hizballáhu na Asadův režim. Izrael provedl několik leteckých úderů proti silám Íránu nebo Hizballáhu od počátku ruské intervence, přesto izraelská svoboda manévrování v syrském vzdušném prostoru je značně omezena díky přítomnosti ruských vzdušných sil (tamtéž: 17).

3.4 Saúdská Arábie

Významné zhoršení vztahů mezi Rijádem a Damaškem nastalo při eskalaci protestů během arabského jara. Saúdská Arábie se rozhodla postavit na stranu rebelů (Blanga, 2017:59) především formou finanční a vojenské materiální podpory (Reuters Staff, 2012). Jako hlavní vůdce sunnitského světa se snažila limitovat Írán a jeho rostoucí moc na Blízkém východě a podkopat Teherán odstraněním jeho spojence v Damašku (Blanga, 2017: 59). Významným milníkem pro vývoj událostí bylo aktivní vojenské zapojení Ruska do syrské občanské války.

Změna situace ve válce ve prospěch Asadova režimu s pomocí Ruska a Íránu donutila Saúdskou Arábii obnovit vazby na Rusko ve zjevné naději, že ruské úspěchy na bojišti budou mít na Asada vliv. Ten by mohl být použit k vyvážení vlivu Íránu v Sýrii. V ideálním případě (z pohledu Saúdské Arábie) by celá situace mohla vést k neshodám mezi Ruskem a Íránem a narušit tak jejich spolupráci v Sýrii. Naléhavost jednání s Ruskem byla pro Saúdskou Arábii zjevně dále zdůrazněna postojem Spojených států k syrskému konfliktu. Odmítnutí Obamovy administrativy zasáhnout přímou vojenskou intervencí v Sýrii a potrestat tak režim za chemické útoky v roce 2013 nutilo Saúdskou Arábii najít dalšího potenciálního partnera, který by Saúdům pomohl dosáhnout jejich cíle v Sýrii – omezit vliv Íránu (Rumer, 2019: 27). Kořeny saúdského zapojení v syrské občanské válce hledíme určitě v tzv. „islámské studené válce“, tedy v konfliktu mezi šíitskou částí³⁴ v čele s Íránem a sunnitskou částí včetně Saúdské Arábie, Jordánska, do jisté míry i Turecka a dalších arabských monarchií v perském zálivu (Blanga, 2017: 56). Nabízí se zde možnost téměř paradoxní spolupráce Saúdské Arábie a Izraele, které spojuje společný nepřítel – Írán.

3.4 Islámský stát

Před vzestupem ISIS to vypadalo, že Sýrie se stane především kolbištěm zástupného konfliktu mezi USA a Ruskou federací. ISIS je zvláštní případ nestátního aktéra, který se během konfliktu stal takovým „hybridem“. Do konfliktu vstoupil jako nestátní aktér, ale v průběhu konfliktu se dostal do pozice, kdy v některých ohledech mohl do jisté míry připomínat moderní stát³⁵. Takový aktér byl samozřejmě společným nepřítelem Ruska i USA, což tyto dvě země donutilo k jednáním o vzájemné spolupráci v boji proti terorismu. Islámský stát se

³⁴ Sýrie, Hizballáh

³⁵ Např. kontrola vlastního území, schopnost vynuocovat zákony na svém území, centrální vláda aj.

stal třetí (resp. čtvrtou)³⁶ stranou zapojenou do konfliktu v Sýrii. Islámský stát se ukázal jako nejúčinnější protivník režimu Bašára Asada, neboť se zmocnil rozsáhlých oblastí v severní, jižní i východní částí Sýrie (Centanni – Djukic, 2016). Navzdory tomu boj proti ISIS nebyl nikdy hlavním cílem ruské intervence (Polyakova, 2018). Přestože jedním z hlavních oficiálních motivací Ruska byl boj proti terorismu, Rusko čelilo mnoha obviněním, že útočí výhradně na síly opozice místo jednotek ISIS (tamtéž).

3.5 Turecko

Turecko zahájilo svoji účast ve válce intervencí na straně syrské opozice v létě 2016 poté, co SDF překročily řeku Euphrat u města Manbidž. To byla možnost pro SDF propojit severozápadní část provincie Aleppo s územím na severovýchodě, čímž by se vytvořila autonomní jednotka pod kontrolou SDF. Tato možnost samozřejmě zneklidnila Turecko, neboť Ankara považuje Kurdy za bezpečnostní hrozbu. Turecký prezident Erdogan řekl (Reuters Staff, 2016), že vzniku těchto kantonů zabrání, protože by podle něj narušily teritoriální integritu Sýrie. Pravým důvodem však je, že Erdogan se obává reakce početné kurdské menšiny na území Turecka v případě ustanovení autonomního kurdského území (Pamuk – Bektas, 2016).

Po incidentu v roce 2015, kdy turecká protivzdušná obrana sestřelila ruský stroj SU-24, došlo na okamžik k prudkému ochlazení vztahů mezi Ankarou a Moskvou. Poté však obě země našly společný cíl – oslabení role USA v oblasti (Novinky – ČTK 2020). Avšak v říjnu 2019 zahájilo Turecko operaci Peace Spring, což byl krycí název pro ofenzívu do severovýchodní Sýrie, tedy do oblastí ovládaných kurdskými jednotkami. Prezident Erdogan ve svém projevu na Valném

³⁶ Je totiž těžké jednoznačně říct, zda SDF a FSA (Free Syrian Army) se dají brát jako jedna bojující strana nebo ne.

shromáždění OSN představil mapu, která vymezovala to, co Turecko považuje za tzv. „bezpečnou zónu“, jež se nachází na severovýchodě Sýrie. Obsazení této bezpečné zóny pak bylo i hlavním cílem turecké říjnové ofenzívy (Lindenstraus – Shavit, 2019: 1–2). Tato ofenzíva se stala jedním z hlavních předmětů sporů mezi Damaškem (resp. Moskvou) a Ankarou. Přestože Rusko s Tureckem uzavřelo dohodu o vytvoření demilitarizované zóny v provincii Idlíb s cílem zabránit střetům mezi syrskou prorežimní armádou a jednotkami opozice s podporou Turecka, dochází stále ke střetům mezi oběma stranami (Novinky – ČTK, 2020), neboť syrské prorežimní síly obklíčily několik tureckých pozorovacích stanovišť. Erdogan vyzval Asada (tamtéž) k respektování tzv. linie dotyku, což by ale pro režim znamenalo ztrátu klíčové dálnice M5 spojující Aleppo s Damaškem. Turecko však také ustoupit nehodlá, jelikož by to dalo syrské armádě možnost postoupit až k oblastem, které jsou pod přímou tureckou kontrolou. Turecko do těchto oblastí totiž plánuje vrátit syrské uprchlíky (tamtéž).

Postup syrské armády ohrožuje dohodu Moskvy a Ankary, která vedla ke zmírnění napětí v řadě oblastí Sýrie včetně Idlíbu. Během aktuální ofenzívy si mluvčí ruského prezidenta Dmitrij Peskov stěžoval (cit dle Novinky – ČTK, 2020), že Turecko selhalo při „*neutralizaci teroristických skupin v Idlíbu*“. Konflikt Turecka a Ruska (vzhledem k členství Turecka v NATO) je v současné době nejsledovanějším konfliktem, neboť vážnost případné vojenské konfrontace mezi oběma zeměmi si uvědomuje celý svět.

Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, jakou roli hrálo Rusko v syrské občanské válce ve zkoumaném období od roku 2011 do konce roku 2020. Mým záměrem bylo především zhodnotit míru zapojení Ruské federace v konfliktu a za použití analýzy ruské zahraniční politiky v Sýrii určit, jakou roli ve vývoji celé občanské války Rusko hrálo. Pro naplnění cíle mé práce bylo stěžejní vymezit ruské motivace pro zapojení do konfliktu a popsat nástroje ruské zahraniční politiky použité k prosazení vlastních zájmů. Současně také ruské počínání vysvětlit v kontextu zapojení dalších aktérů syrského konfliktu.

Na motivace Ruské federace můžeme pohlížet z pohledu historického, mocenského a bezpečnostního. Pomineme-li fakt, že Rusko prahlo po vlivu v oblasti Blízkého východu minimálně od poloviny 19. století, pro Moskvu je Damašek důležitým partnerem v oblasti Blízkého východu více než 50 let. Zachování statu quo je pro Rusko stěžejním bodem, neboť změna režimu v Sýrii by pro Rusko pravděpodobně znamenala definitivní ztrátu vlivu v oblasti Blízkého východu. Tato motivace, na první pohled pramenící čistě ze snahy o zachování stávajícího mocenského postavení Ruska, v sobě skrývala zároveň příležitost tento vliv naopak posílit. Zároveň syrská občanská válka nabízela možnost redukovat vliv Západu. Jak již bylo během práce zmíněno, Moskva chápe omezování vlivu Západu nejen v oblasti Blízkého Východu jako klíč k vlastní bezpečnosti.

Tím se nabízí odpověď na otázku, zda je syrská občanská válka zástupným konfliktem mezi USA a Ruskem – tedy jakousi „*novou studenou válkou*“. Odpověď na tuto otázku není jednoduchá, neboť syrská válka je zástupným konfliktem hned několika mocností. Vztahy mezi USA a Ruska se v průběhu posledních deseti let značně zhoršily a ve vzájemném jednání obou mocností jsme mohli pozorovat momenty, které určitě mohly připomínat období studené války. Podle mého názoru však konflikt v Sýrii rozhodně není typickým zástupným konfliktem, jaký

známe z minulého století. Jako důležitý rozdíl vnímám přístup Ruska k syrskému konfliktu, který není motivován ruskou ideologií, nýbrž čistě machiavelistickým pragmatismem. Syrská válka je tedy pouze konfliktem mocenským, nikoliv mocensko-ideologickým jako například korejská válka. Vyskytly se také případy, kdy Rusko a USA v syrské občanské válce našly alespoň na chvíli shodný cíl, kdy byly obě strany více než ochotné ke spolupráci – např. boj proti ISIS nebo snaha omezit použití chemických zbraní v Sýrii. V neposlední řadě se v Sýrii nekřížily pouze zájmy Ruska a USA jako světových mocností, ale také mocností regionálních, jakými jsou Írán, Saúdská Arábie nebo Turecko. Syrský konflikt tedy nemá „dvě strany mince“ jako např. konflikt ve Vietnamu. Z těchto důvodů nepovažuji tento konflikt za pokračování studené války. Přesto lze podle mě v určitých fázích mluvit o syrské válce jako o konfliktu zástupném mezi USA a Ruskem, neboť případné svržení režimu Bašára Asada by pravděpodobně nasměrovalo Sýrii blíže k mocenskému vlivu západních států. Tento konflikt tedy opravdu měl charakter mocenského soupeření těchto dvou světových mocností (viz 2. kapitola). Nutno ovšem podotknout, že intenzita napětí mezi nimi měla podobu sinusoidy, která po ukončení podpory syrských rebelů ze strany USA dostala klesající směr.

Zatímco v diplomatické a do jisté míry i vojenské rovině byly západní státy v čele s USA a syrskou opozicí ruským „protivníkem“ číslo jedna (alespoň z větší části syrského konfliktu), v oblasti ekonomických aktivit se hlavním soupeřem Ruska v Sýrii stal Írán, a to kvůli sporům ruských a íránských firem o zakázky spojené s obnovou Sýrie (viz kapitola 2). Diplomatické a vojenské aktivity Ruska byly především motivovány cílem udržet u moci Bašára Asada. Čím jasněji se zdálo, že tento ruský cíl bude naplněn, tím více se měnil hlavní ruský soupeř v Sýrii. Zájmy USA v Sýrii se v roce 2017 díky nástupu Donalda Trumpa do úřadu prezidenta změnily, čímž se uvolnilo místo hlavního ruského soupeře v Sýrii, a to díky vysokým ambicím zaujalo Turecko. Tyto ambice tureckého režimu prezidenta Erdogana v současné době způsobují eskalaci napětí mezi Ankarou a

Moskvou nejen v oblasti Sýrie, ale i např. v oblasti Libye, což by do budoucna mohlo vést k jejich přímému konfliktu v těchto oblastech. Naopak ekonomické aktivity Ruska by v budoucnu mohly způsobit spory mezi Ruskem a Íránem, což by samozřejmě uvítala Saúdská Arábie (potažmo státy perského zálivu jako např. Bahrajn) nebo Izrael. Případný ruský mocenský triumf nad Íránem by Rusku zajistil sympatie těchto států.

S jistotou lze říci, že ruské počínání z pohledu Moskvy lze označit jako velice úspěšné, neboť hlavní cíl ruské zahraniční politiky na Blízkém východě – udržet Asada u moci – se podařilo naplnit. Rusko však také dosáhlo mnoha dalších věcí, kterých pravděpodobně dosáhnout nezamýšlelo, když se poprvé v roce 2011 rozhodlo podpořit Asadův režim. Za prvé se Rusku povedlo vyvolat spory mezi státy NATO a Tureckem, ačkoliv hlavní zásluha tohoto „ruského úspěchu“ patří Erdoganovi samotnému. Nedůvěru mezi státy NATO vůči Erdoganově režimu vyvolalo turecké počínání nejen v Sýrii, ale také v Libyi nebo ve Středozemním moři. Jako další úspěch ruské diplomacie se dá určitě uvést fakt, že většina států Blízkého východu považuje Rusko za aktéra, se kterým se musí do budoucna v oblasti počítat. Velmi dobře se také prezentovaly ruské ozbrojené síly, které kromě získaných bojových zkušeností mohly též otestovat nové zbraně a techniku. V neposlední řadě Rusko ukázalo, že má kapacity vést válku i v oblastech, se kterými nemá společné hranice. Celkově tedy lze říct, že Rusko posílilo svoji pozici světové mocnosti.

Rusko tedy podle mého názoru hrálo a stále hraje nejdůležitější roli ze všech zahraničních aktérů syrské občanské války. Svoji vojenskou intervencí zvrátila průběh války a pomohla Asadovu režimu udržet si svoji pozici. NATO včetně USA by si mělo z tohoto ruského triumfu vzít ponaučení, neboť je velice pravděpodobné, že ruský úspěch v Sýrii dodá Putinově režimu sebevědomí do dalších let a může tak častěji docházet ke střetu zájmů obou stran nejen v oblasti Blízkého východu, ale i například v Evropě.

Seznam literatury

AFP (2016). *'This is the first time we've woken up without the sound of shelling'* 27. 2. 2016 (<https://www.thejournal.ie/syria-ceasefire-2-2628383-Feb2016/>, 18. 3. 2021).

Aji, Albert (2020). Russian delegation in Syria to expand trade, economic tie. *AP News*. 7. 9. 2020 (<https://apnews.com/article/virus-outbreak-vladimir-putin-sergey-lavrov-russia-financial-markets-834487ef0a5fcd26cb6c49f4d81054cf>, 18. 3. 2021).

Allen-Ebrahimian, Bethany (2017). Syrian Reconstruction Spells Juicy Contracts for Russian, Iranian Firms. *Foreign Policy*. 20. 10. 2017 (<https://foreignpolicy.com/2017/10/20/syrian-reconstruction-spells-juicy-contracts-for-russian-iranian-firms-china-civil-war/>, 18. 3. 2021).

Bailey, Megab (2014). A Strategic Alliance An Exploration of Israeli-Russian Relations. *SIT Digital Collections* 12. 1. 2014 (https://digitalcollections.sit.edu/isp_collection/1985/, 22. 3. 2021).

BBC News (2013). *Syria conflict: 'Chemical attacks kill hundreds'*. 21. 8. 2013 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-23777201>, 14. 3. 2021).

BBC News (2019). *Syria war: Who benefits from its oil production?* 21. 11. 2019 (<https://www.bbc.com/news/50464561>, 25.3. 2021).

BBC News (2020). *Syria war: New US sanctions target Assad government's foreign backers*. 17. 6. 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53076994>, 25. 3. 2021).

Blanga, Yehuda U. (2017). Saudi Arabia's Motives in the Syrian Civil War. *Middle East Policy* 25(4), 45–62.

Boese, Wade (2005), Syria to Acquire Russian Missiles. *Arms Control Association*. (<https://www.armscontrol.org/act/2005-06/syria-acquire-russian-missiles>, 13. 2. 2021).

Cafarella, Jennifer – Zhou, Jason (2019). Russia's Dead-End Diplomacy in Syria. *Institute for the Study of War*. (<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20Report%20-%20Russia%E2%80%99s%20Dead-End%20Diploacy%20in%20Syria%20-%20November%202019.pdf>, 15. 3. 2021).

Centanni, Evan – Djukic, Djordje (2016). Syrian Civil War Control Map: April 2016. *Political Geography Now*. 31. 3. 2016 (<https://www.polgeonow.com/2016/03/syrian-civil-war-control-map-april-2016.html>, 25. 3. 2021).

ČTK (2018). Rusko a Čína jsou pro nás větší hrozbou než terorismus, říká generál Pavel. *Aktuálně.cz*. 8. 11. 2018 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rusko-je-pro-nas-vetsi-hrozba-nez-terorismus-rika/r~9071d120e37a11e8b9390cc47ab5f122/>, 28. 12. 2020).

Dag Hammarskjöld Library (2020). Security Council – Veto List. *United Nations*. (https://www.un.org/Depts/dhl/resguide/scact_veto_table_en.htm, 13. 3. 2021).

De Luca, Piero (2018). Iranian Great Game in Syria: Strategy and Interests. *Geopolitica*. 25. 5. 2018 (<https://www.geopolitica.info/iranian-great-game-syria-strategy-and-interests>, 21. 3. 2021).

Hassanein, Ali (2020) Covid-19 And Civil Wars in the Arab World: the Cases of Syria, Libya and Yemen. *Asian Affairs* 51 (4), 838–855.

Charap, Samuel – Treyger, Elina – Geist, Edward (2019). Understanding Russia's Intervention in Syria. *Rand.org*.

(https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR3100/RR3180/RAND_RR3180.pdf, 18. 3. 2021).

Jones, Seth G. (2020). Moscow's war in Syria. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. 12. 5. 2020 (https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/Jones_MoscowsWarinSyria_WEB_update.pdf?J1rQM6.th1g6DA034fNCT_DmxTFYpJPx, 27. 3. 2021).

Kimball, Daryl – Davenport, Kelsey – Masterson, Julia (2020). Timeline of Syrian Chemical Weapons Activity. *armscontrol.org*. 12. 5. 2020 (<https://www.armscontrol.org/factsheets/Timeline-of-Syrian-Chemical-Weapons-Activity>, 16. 3. 2021).

Kofman, Michael (2020). An Evaluation of Moscow's Military Strategy and Operational Performance. *Foreign Policy Research Institute*. (<https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2020/09/syria-and-the-russian-armed-forces-kofman.pdf>, 18. 3. 2021).

Krasna, Joshua (2018). Moscow on the Mediterranean: Russia and Israel's Relationship. *Russia Foreign Policy Papers*. (<https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2018/06/krasna2018.pdf>, 22. 3. 2021).

Krejčí Oskar (2018). *Geopolitika Ruska* (Praha: Profesional publishing s.r.o).

Lavrov, Anton (2018). Russia in Syria: a military analysis. *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, 45–56.

Lindenstrauss, Gallia, – Shavit, Eldad (2019). Turkey's Offensive in Northeastern Syria: The Expected, the Surprising, and the Still Unknown. *Institute for National Security Studies* (1217), 1–4.

Loveluck, Louisa – Gibbons-Neff (2016). 'Why did they wait to kill us?': How the attack on the aid convoy near Aleppo unfolded. *The Washington Post*. 24. 9. 2016 (<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2016/09/24/why-did->

they-wait-to-kill-us-how-the-attack-on-the-aid-convoy-in-aleppo-unfolded/, 18. 3. 2021).

Lundgren, Magnus (2016). Mediace v Sýrii: iniciativy, strategie a překážky, 2011–2016. *Současná bezpečnostní politika* 37 (2), 273–288.

Lynch, Colum (2012). Russia, China veto third Security Council Syria resolution. *Foreignpolicy*. 19. 7. 2012 (<https://foreignpolicy.com/2012/07/19/russia-china-veto-third-security-council-syria-resolution/>, 12. 3. 2021).

Magen, Zvi – Shavit, Eldad – Michlin-Shapir, Vera (2018). US-Russia Relations: Implications for Israel. *Institute for National Security Studies*, (1115), 1–4.

Makieh, Kinda – Francis, Ellen (2019). Syria hands oil exploration contracts to two Russian firms. *Reuters*. 17. 12. 2019 (<https://www.reuters.com/article/us-syria-oil-russia-idUSKBN1YLOVK>, 18. 3. 2021).

Malashenko, Alexei (2013), Russia and the Arab Spring Moscow. *Carnegie Endowment for Peace* (http://carnegieendowment.org/files/russia_arab_spring2013.pdf, 13. 2. 2020).

Novinky – ČTK (2020). *Konflikt mezi Tureckem a Sýrií může přerůst ve válku*. 14. 2. 2020 (<https://www.novinky.cz/zahranicni/blizky-a-stredni-vychod/clanek/konflikt-mezi-tureckem-a-syrii-muze-prerust-ve-valku-40313546>, 25. 3. 2021).

Office of international religious freedom (2019). Report on International Religious Freedom: Russia (<https://www.state.gov/reports/2019-report-on-international-religious-freedom/russia/>, 9.2.2021).

OPCW (2020). *OPCW Issues Two Fact-Finding Mission Reports on Chemical Weapons Use Allegations in Aleppo and Saraqib, Syria*. 28. 2. 2021 (<https://www.opcw.org/media-centre/news/2020/10/opcw-issues-two-fact-finding-mission-reports-chemical-weapons-use>, 18. 3. 2021).

OPCW (2021). *OPCW by the Numbers*. (<https://www.opcw.org/media-centre/opcw-numbers>, 18. 3. 2021).

Oxford Analytica (2019). *Iran-Russia rivalry for Syrian economic sway may grow*. 28. 3. 2019 (<https://dailybrief.oxan.com/Analysis/DB242846/Iran-Russia-rivalry-for-Syrian-economic-sway-may-grow>, 25. 3. 2021).

Pamuk, Humeyra – Bektas, Umit (2016). Turkey fires on U.S.-backed Kurdish militia in Syria offensive. *Reuters*. 24. 8. 2016 (<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-turkey-idUSKCN10Z07J>, 25. 3. 2021).

Physicians for human rights (2020). *Illegal Attacks on Health Care in Syria*. (<http://syriamap.phr.org/#/en>, 18. 3. 2021).

Polyaova, Alina (2018). Putin's true victory in Syria isn't over ISIS. *Brookings.edu*. 26. 2. 2018 (<https://www.brookings.edu/opinions/putins-true-victory-in-syria-isnt-over-isis/>, 25. 3. 2021).

Puri, Samir (2016). Syria conflict: Truce, cessation or ceasefire? *BBC News*. 23. 2. 2016 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35642639>, 18. 3. 2021).

Rada bezpečnosti OSN – Valné shromáždění OSN (2012). Final communiqué of the Action Group for Syria. *United Nations* 6. 7. 2012 (https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SY_120630_Final%20Communique%20of%20the%20Action%20Group%20for%20Syria.pdf, 18. 3. 2021).

Rada bezpečnosti OSN (2011). Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria. *News.un.org* 4. 10. 2011 (<https://news.un.org/en/story/2011/10/390412-russia-and-china-veto-draft-security-council-resolution-syria>, 1. 3. 2021).

Rada bezpečnosti OSN (2012). Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Syria as Russian Federation, China Veto Text Supporting Arab League's Proposed

Peace Plan. *United Nations* 4. 2. 2012. (<https://www.un.org/press/en/2012/sc10536.doc.htm>, 11. 3. 2021).

Rada bezpečnosti OSN (2014). Russia, China block Security Council referral of Syria to International Criminal Court. *News.un.org* 22. 5. 2014 (<https://news.un.org/en/story/2014/05/468962-russia-china-block-security-council-referral-syria-international-criminal-court>, 10. 3. 2021).

Reuters Staff (2009). Russia plans navy bases in Libya, Syria, Yemen: report. *Reuters*. 16. 1. 2009 (<https://www.reuters.com/article/ozatp-russia-navy-mideast-20090116-idAFJ0E50F0LO20090116>, 13. 2. 2021).

Reuters Staff (2012). Saudi Arabia and Qatar funding Syrian rebels. *Reuters*. 23. 6. 2012 (<https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-saudi-idUSBRE85M07820120623>, 13. 3. 2021).

Reuters Staff (2016). Turkey will not accept new Kurdish entity in Syria – prime minister. *Reuters*. 24. 8. 2016 (<https://www.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-syria-turkey-pm-idUKKCN10Z1QT?edition-redirect=uk>, 25. 3. 2021).

Rumer, Eugene (2019). Russia in the Middle East: Jack of all Trades, Master of None. *Carnegie Endowment for International Peace*. 18. 10. 2019 (<https://carnegieendowment.org/files/WP-Rumer-MiddleEast.pdf>, 20. 3. 2021).

Saikal, Amin (2021). The Middle East: Between Covid-19, Conflicts, Jihadist Threat and Public Discontent. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 13(1), 101–105.

Saleh, Yasmine – Noueihed, Lin (2012). Arab League proposes new plan for Syrian transition. *Reuters*. 22. 1. 2012 (<https://www.reuters.com/article/us-syria-idUSTRE8041A820120122>, 10. 3. 2021).

Sanchez, Ray – Robertson, Nic – Melvin, Don (2016). Russian PM Medvedev equates relations with West to a 'new Cold War'. *CNN*. 15. 2. 2016 (<https://edition.cnn.com/2016/02/13/europe/russia-medvedev-new-cold-war/index.html>, 2. 2. 2021).

Stockholm International Peace Research Institute (2020). *TIV of arms exportd to Syria*. (<https://armstrade.sipri.org/armstrade/page/values.php>, 18. 3. 2021).

The New Arab (2020). *Syria approves over 40 new trade agreements with Russia*. 13. 12. 2020. (<https://english.alaraby.co.uk/english/news/2020/12/13/syria-approves-new-trade-agreements-with-russia>, 18. 3. 2020).

Úmluva o chemických zbraních (1993). *OPCW* (<https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention/download-convention>, 18. 4. 2021).

UN News (2011). *Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria*. 4. 10. 2011 (<https://news.un.org/en/story/2011/10/390412-russia-and-china-veto-draft-security-council-resolution-syria>, 10.3.2021).

UNSMIS (2012). *Monitoring a cessation of armed violence in all its forms*. *Peacekeeping.org*. (<https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unsmis/>, 11. 3. 2021).

Wilhelmsen, Julie – Haugevik, Kristin (2016). *Strategic partners againts terrorism 2.0? Russia´sinitial positions on Syria*. *Norwegian Institute for International Affairs* (37), 1–4.

Resumé

The Syrian Civil War is certainly the largest and most observed conflict in the last decade. Originally peaceful demonstrations have turned into an armed conflict that lasts for ten years and it is characterized by a large number of actors and also very dynamic progress. One of the most important actors is also the Russian Federation, which has been an ally of the current Syrian regime for more than 50 years.

The objective of my bachelor thesis was to determine what role the Russian Federation played in the Syrian civil war during the period from 2011 until the end of 2020. In my thesis I dealt with the following questions: What was

Russia's motivation to engage in the Syrian civil war during the research period? What foreign policy instruments has Russia used to achieve its interests? How Russia's presence in the Syrian war affected the conflict? What has Russia achieved in the conflict? Can we perceive the Syrian civil war as a new proxy war between Russia and the United States – something like the "*new Cold War*"?

In order to achieve the given goals and to answer the research question, I analyzed Russia's foreign policy in Syria and then concluded that the Russian Federation had the most important influence on the progress of the war. The reason is that Russia's direct intervention into the conflict in favour of Bashar Assad's regime had a fundamental influence on the balance of power within the Syrian civil war. Russia's intervention was a „game changer“ since it strengthened the position of the Bashar Assad's régime and pro-regime forces. Certainly it is possible to say that Russia is the most important foreign actor in the Syrian conflict.